УДК 334.7

Наталія КОМАР

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР В ЄВРОПІ

Розглянуто суть та фактори, які впливають на процес формування інноваційних кластерних структур. Виокремлено шість етапів доцільності створення та функціонування кластерних об'єднань. Обґрунтовано роль державних та приватних структур у сприянні створенню та розвитку кластерів як осередків інноваційної діяльності. Проаналізовано особливості функціонування інноваційних кластерів у розрізі окремих європейських країн. Оцінено державну підтримку щодо імплементації ініціатив окремих країн ЄС та їх регіонів з розвитку кластерів.

Ключові слова: *інноваційні кластери, структура кластера, кластерна політика, кластерні стратегії, державна підтримка.*

JEL: F2 20

Постановка проблеми. Економічна криза, значна кількість соціальних, економічних та політичних проблем, збільшення регіональних диспропорцій в усіх країнах, без винятку, вимагають пошуку можливих шляхів їх нейтралізації. Тому на сьогоднішній день одним із основних завдань державної політики кожної сучасної країни повинна бути активізація інноваційних процесів та у перспективі – перехід до інноваційного розвитку національної економіки. У зв'язку з цим створення інноваційних кластерів за умов обрання правильної стратегії соціально-економічного розвитку та виваженої державної підтримки є необхідним інструментом, який дозволить успішно пристосуватись суб'єктам ринкової діяльності до нових умов господарювання та підвищити конкурентоспроможність як на національному, так і на регіональному рівнях. Іншими словами, створення та розвиток інноваційних кластерів формує нову модель національної економіки, яка характеризується високою конкурентоздатністю та інвестиційною привабливістю. До того ж вона здатна забезпечувати в повному обсязі потреби широких верств населення в інноваційних товарах і послугах. Отже, кластеризація економіки – це шлях до високого рівня та якості життя широких верств населення. З метою прискорення і полегшення розвитку кластерів як осередків інноваційної діяльності й досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності країни та регіонів існує необхідність вироблення кластерної політики як на національному, так і на регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історичних передумов, аргументації концепції кластерів та взаємозв'язку між процесами кластеризації, інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, а саме: М. Портер, А. Маршалл, С. Розенфельд, Е. Лімер, І. Толенадо, Д. Сольє, Е. Фезер, Ж. Мингалева, С. Ткачева, Я. Дранев, А. Мігранян, В. Третьяк, В. Чужиков, Е. Монастирний, В. Базилевич, З. Варналій, М. Войнаренко, С. Соколенко, І. Пилипенко, Д. Стеченко та ін. В той же час науковцями мало уваги приділяється

© Наталія Комар, 2014.

особливостям імплементації кластерної політики як на національному, так і на регіональному рівнях з метою підтримки розвитку інноваційних кластерів в Європі.

Постановка завдання. Основною метою статті є визначення процесу формування інноваційних кластерних структур та державної підтримки щодо їх організації та розвитку, враховуючи як позитивні, так і негативні фактори та опираючись на досвід європейських країн.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи визначення поняття інноваційного кластера, різні автори трактують його по-різному. Здебільшого характерною ознакою сутності інноваційного кластера є об'єднання за географічною ознакою взаємозалежних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій. Проте, на думку Е. Фезера, Я. Дранева, Н. Семенової та ін., в сучасних умовах з'явилася можливість відійти від географічної близькості розташування підприємств, що входять у кластер, завдяки новим технологіям передачі даних (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття "кластер" за різними ознаками

Автори	Визначення поняття "кластер"
А. Маршалл	Сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних між собою компаній у відповідних галузях, спеціалізованих постачальників, а також причетних до їх діяльності організацій, що, конкуруючи між собою, водночас проводять спільну роботу.
М. Портер	Група близьких, географічно взаємозалежних компаній і пов'язаних з ними організацій, які спільно діють у певному виді бізнесу, характеризуються спільністю напрямків діяльності й взаємодоповнюють один одного.
С. Розенфельд	Концентрація фірм, які здатні виробляти синергетичний ефект з огляду на їх географічну близькість, навіть тоді, коли їх масштаб зайнятості може не бути виразним або помітним.
В. Чужиков	Конкурентоспроможна організаційна форма територіально-ієрархічної моделі виробництва з різними рівнями локалізації, яка дає максимальний господарсько-соціальний ефект через мінімізацію видатків у порівняно подібних галузях.
С. Соколенко	Група близьких, географічно взаємопов'язаних підприємств та організацій, які з ними співпрацюють, спільно діють у певному виді бізнесу та характеризуються спільністю напрямків діяльності і взаємодоповненням один одного.
В. Третьяк	Інтеграція підприємств, спеціалізованих у певному секторі виробництва і локалізованих географічно.
І. Пилипенко	Група географічно сконцентрованих компаній з однієї або суміжних галузей і підтримуючих їх інститутів, розташованих у певному регіоні, які виробляють подібну або взаємодоповнюючу продукцію.
Е. Фезер	Не тільки пов'язані між собою і підтримуючі галузі та інститути, а скоріше пов'язані між собою і підтримуючі галузі та інститути, які конкурують на основі їх взаємозв'язків.
Я. Дранев	Мережа постачальників, виробників, споживачів, елементів виробничої інфраструктури, дослідницьких інститутів, взаємозв'язаних у процесі створення додаткової вартості.
Н. Семенова	Сукупність фірм та інших організацій, пов'язаних у певній виробничій області.

Примітка. Складено автором на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8].

Отже, як показує світовий досвід, кластерні об'єднання є однією з найефективніших форм організації інноваційних процесів, вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів, зміцнення конкурентоспроможності та обороноздатності країни, оскільки на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а їх сукупність, які скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації компаній.

Інноваційно-технологічні (високотехнологічні) кластери створюються при сприятливому сполученні як позитивних, так і негативних факторів (табл. 2).

Таблиця 2

Фактори, які впливають на створення та розвиток інноваційних кластерів

Позитивні фактори	Негативні фактори
– потужний науково-технічний потенціал та наявність у господарському секторі "ноу-хау";	– недосконалість нормативної бази;
– технологічна спорідненість певних суб'єктів господарювання, які функціонують заради спільного кінцевого результату;	– відсутність зацікавленості фінансових установ у підтримці інноваційних проектів;
– певна географічна близькість ряду суб'єктів господарювання, які технологічно та економічно пов'язані між собою;	– низька платоспроможність вітчизняних споживачів нової техніки;
– розвиненість комунікаційних та інформаційних технологій;	– вироблена промислова продукція не відповідає світовим стандартам та не враховує кон'юнктуру світового ринку;
– наявність ресурсів кваліфікованої робочої сили;	– відсутні умови для організації наукомісткої продукції;
– ефективне використання внутрішніх та зовнішніх інвестицій;	– політична нестабільність у країні;
– створення умов стабільності та розвитку організаційно-економічних зв'язків між суб'єктами кластера.	– прагнення західних замовників без істотних інвестицій комерціалізувати в своїх інтересах наявний у країні науковий потенціал.

Примітка. Складено автором на основі [7; 8].

Процес впровадження кластерної моделі інноваційного розвитку регіонів полягає у такому:

– гнучке формування цілей та стратегії розвитку регіонів на основі економіко-статистичного моделювання;

– моніторинг напрямків (галузей, секторів) інноваційної діяльності регіонів;

– виявлення конкурентоспроможних підприємств за характером інновацій та прийняття рішень щодо подальшої їх реструктуризації, залучення інвестицій, диверсифікації;

– вибір моделі кластера та визначення взаємовідносин між учасниками інноваційного процесу;

– прогнозування та оцінка ефективності створення інноваційного кластера в певних регіонах (рис. 1).

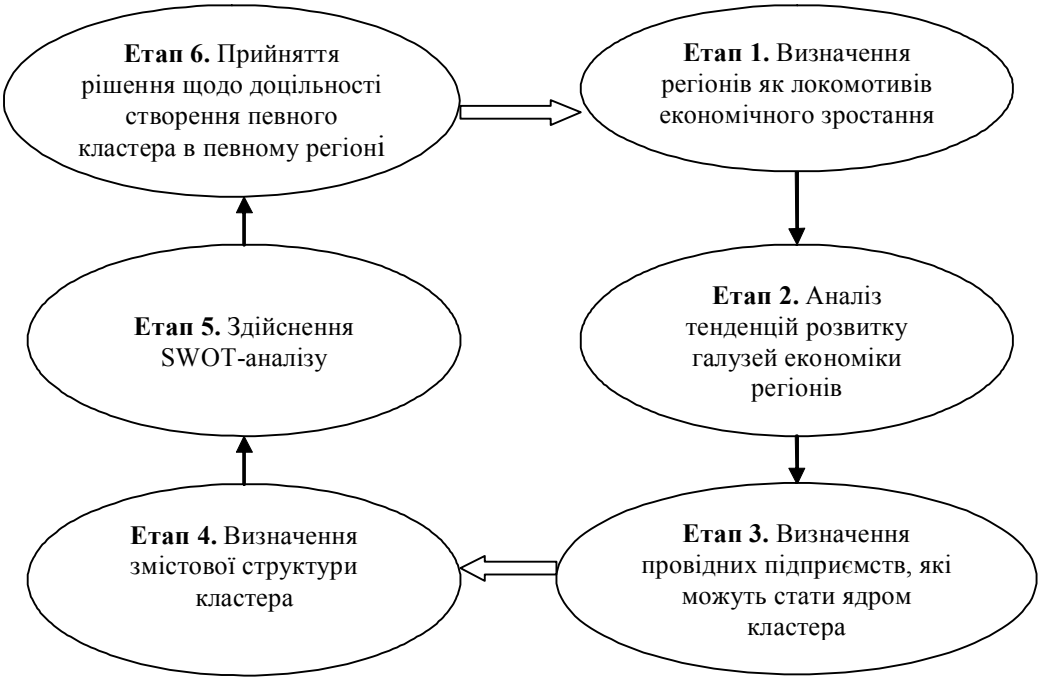

Рис. 1. ***Етапи формування інноваційних кластерів***
(за пропозицією автора)

Примітка. Складено автором.

Слід відмітити, нарощування інноваційної активності в країні є неможливим без забезпечення стабільної державної підтримки, яка б інтегрувала політико-правові, фінансові, науково-технологічні, комунікативні інструменти, спрямовані на створення належних умов для розвитку інноваційних процесів в економіці, стимулювання впровадження результатів інноваційної діяльності у виробництво. Державна підтримка інноваційних кластерів повинна складатися з таких блоків, а саме:

– формуючий (формування стратегічних напрямів та інструментів державної підтримки розвитку кластерних структур);

– регулюючий (створення дієвої нормативної бази; формування певного економіко-правового клімату, сприятливого для потенційних інвесторів; підвищення конкурентоздатності продукції та підвищення рівня зайнятості населення; ефективне використання виробничого, науково-технічного, кадрового потенціалу; підвищення ефективності діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування; проведення організаційних заходів із кластеризації економіки регіону);

– реалізуючий (формування та розвиток кластерів на основі ефективного використання законодавчої бази країни; використання цільових програм, інформаційної системи щодо розвитку наукових і виробничих структур; бюджетної, податкової, митної та грошово-кредитної державної політик);

– контролюючий (контроль за формуванням кластерів та за регулюванням розвитку кластерів).

В той же час при формуванні кожного блоку повинні враховуватися основні принципи державної підтримки інноваційних кластерів (рис. 2).

Рис. 2. ***Основні принципи державної підтримки інноваційних кластерів***
Примітка. Складено автором.

На думку більшості експертів, більш доцільною є державна підтримка на етапі розвитку, а не створення кластера, оскільки практично неможливо вплинути на бажання підприємців стати членами кластера, а створення стимулюючих та сприятливих умов потребує значних фінансових ресурсів. Інша справа – на етапі розвитку кластера, коли він вже довів свою життєздатність, державна підтримка може стати критичним чинником.

Інноваційні кластери набули широкого поширення в Європі та світі. Однак ідентифікація й визначення переваг потенційного кластера в кожній країні є різними, оскільки остання має свої національні особливості, можливості, пріоритети економічного зростання, а також певні характеристики, притаманні її регіонам. Жодна країна не може бути конкурентоздатною у всіх сферах. Саме тому в розвинених країнах міжнародна конкурентоздатність спочатку знаходилася та зміцнювалася в рамках окремих кластерів, оскільки останні дозволяли підвищити ефективність взаємодії держави, приватного сектору, торгових асоціацій, дослідницьких та освітніх установ в інноваційному процесі. Тому більшість країн Європи для стимулювання економічного розвитку розробляє кластерні стратегії, які є або невід'ємним елементом національної стратегії для підвищення конкурентоздатності країни, або регіональної програми для стабілізації регіонального розвитку.

Як показує зарубіжний досвід, ініціаторами кластерної політики можуть бути не тільки центральні органи управління, але й органи регіональної влади та місцеві об'єднання підприємців і громадян. Кожна країна, яка проводить кластерну політику, має певну організацію чи установу, метою якої є розробка стратегії кластера, допомога у створенні структури кластера, консультації, розподіл фінансування, моніторинг реалізації проектів, координаторська діяльність тощо. Так, розробка загальних та національно урядових програм для підтримки ініціатив окремих країн та регіонів з розвитку кластерів у країнах-членах ЄС покладена на Європейську комісію. До того ж Європейська комісія постійно збирає, оновлює та розповсюджує інформацію про розвиток кластерів, залучає представників політичних та ділових кіл до визначення шляхів розвитку системи кластерів у ЄС.

Франція є взірцем застосування кластерної стратегії у розвитку кластерів на основі концентрації підприємств навколо великої компанії. У країні затверджено 99 проектів, які об'єднують 4,3 тис. підприємств. Найбільш відомими кластерами є авіаційно-космічний кластер у Тулузі та парфумерний кластер у Грасе. Велика кількість інноваційних кластерів у Франції створені в легкій (9 кластерів) та парфумерній (10 кластерів) галузях, продукція таких кластерів є досить конкурентоспроможною на світовому ринку. Крім того, у Франції є багато й інших галузей промисловості, які є осередком для створення інноваційних кластерів.

У Франції впроваджується низка заходів державної підтримки, спрямованих на формування та розвиток кластерів, а саме: централізоване регулювання інноваційної діяльності; стимулювання НДДКР для потреб промисловості; бюджетне асигнування наукоємних видів бізнесу; зниження податку на інвестиції у НДДКР. Кластерна політика здійснюється Агентством територіального планування DATAR, основною метою якого є стимулювання кооперації між компаніями, а також між компаніями та регіональними освітніми й дослідницькими інститутами, місцевими органами влади для стимулювання регіонального економічного розвитку Франції.

У Великобританії кожний регіон має різні умови для створення кластерів: більшість із них має більше десятка кластерів, які вони намагаються розвивати, причому більшість із них базується на технологіях (біотехнологіях, технологіях автомобільної промисловості або екологічних технологіях).

Найбільша кількість інноваційних кластерів у Великобританії створена в сільському господарстві (10 кластерів), у сфері фінансових послуг (7 кластерів), у туристичній галузі (6 кластерів), у меблевій галузі (6 кластерів), у галузі зі збору автомобільного устаткування (5 кластерів), у сфері програмного забезпечення (5 кластерів).

Уряд Великобританії опікується формуванням інноваційних кластерів уже близько десяти років. Британський досвід характеризується добре опрацьованою стратегією підвищення національної продуктивності та зменшення регіональних диспропорцій за її рівнем. Державна політика підтримки промислових кластерів у Великобританії здійснюється в межах програми "Мережі шотландських підприємств".

В Італії кластеризація розвивається у вигляді індустріальних округів на основі промислових агломерацій італійського типу. В Італії виробничі малі та середні підприємства зазвичай концентруються в межах промислових районів та формують міжкорпоративні мережі. В Італії функціонує 200 кластерів, що об'єднують 60 тис. підприємств, в основному малих, з числом зайнятих 600 тис. осіб. Інноваційні кластери в Італії створювались за різною галузевою ознакою: 32% кластерів створюються в легкій промисловості, а саме у виробництві одягу та взуття; 19% кластерів – у туристичній галузі; 13%, 12% та 10% кластерів – відповідно в таких галузях, як: меблева, парфумерна та галузь з виробництва керамічної плитки (рис. 3).

Уряд Італії здійснює активну кластерну політику, спрямовану на розвиток локальних виробничих систем та промислових округів через формування спеціальних центрів та посередницьких структур, покликаних підвищити технологічний рівень та інноваційні можливості мереж дрібного та середнього бізнесу.

Щодо Фінляндії, то для даної країни характерним є об'єднання в кластери підприємств різних галузей та формування нових кластерів шляхом взаємопроникнення існуючих. Так, економіка Фінляндії пройшла чотири умовні стадії кластеризації, такі як:

• 1 стадія – усвідомлення потреби впровадження нових ідей в економіку та проведення масштабного дослідження на предмет майбутніх можливостей національної промисловості;

- 2 стадія – розробка та імплементація Національної промислової стратегії як на національному, так і на регіональному рівнях та перехід від старих до нових принципів господарювання, орієнтованих на стимулювання функціонування ринків;
- 3 стадія – вивчення досвіду ряду північноєвропейських країн (Данії, Голландії та Норвегії) та впровадження кластерної моделі розвитку національної економіки;
- 4 стадія – усвідомлення того, що фактор дислокації виробництва втрачає свою значущість внаслідок більш високої мобільності самого виробництва, та орієнтація зусиль уряду на формування привабливих дислокацій міжнародних конкуренто-спроможних компаній.

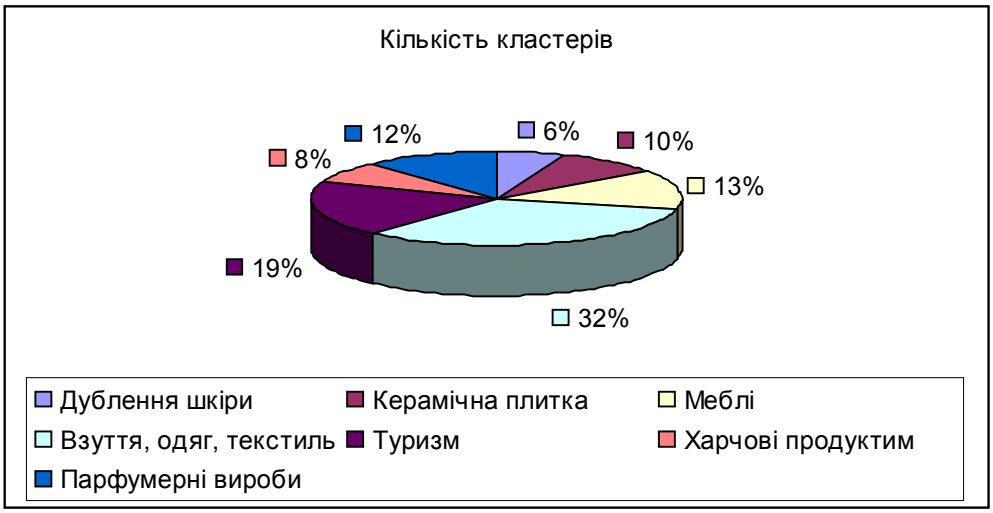

Рис. 3. ***Кількість основних кластерів в Італії за галузевою структурою***
Примітка. Складено автором на основі [10].

Загалом у Фінляндії виділяють 10 різних промислових кластерів за різною структурою. Зокрема, розрізняють такі типи кластерів, а саме:

– сильний кластер: структура кластера є повністю сформованою; спостерігається сильна конкуренція між фірмами; характерні динамічні горизонтальні та вертикальні зв'язки між фірмами, які задіяні в кластері;

– напівсильний кластер: стабільна, однак не сформована до кінця структура кластера; спостерігається позитивна динаміка розвитку;

– потенційний кластер: структура кластера є досить крихкою, проте постійно посилюється; спостерігається позитивна динаміка розвитку;

– латентний кластер: існують деякі кластерні структури; спостерігається негативна динаміка розвитку та надмірне використання можливостей.

За прогнозами, розвиток конкурентоспроможності металургійного та машинобудівного кластерів відбуватиметься за рахунок поглиблення спеціалізації та підвищення доданої вартості в кінцевій продукції. Це забезпечить таким кластерам стійке середньорічне зростання обсягів виробництва близько 3% до 2015 року. Енергетичний кластер, який об'єднує нафто-, газохімічні, електроенергетичні, енергомашинобудівні та інжинірингові підприємства, що характеризуються енергоефективністю й екологічністю технологій, буде зростати середніми темпами 3,3% на рік. Харчовий та будівельний кластери, а також кластер у сфері охорони здоров'я, орієнтовані на

обслуговування внутрішнього ринку, є важливими з точки зору забезпечення зайнятості, але в найближчі 10–15 років будуть зростати повільніше за економіку загалом [11]. Порівняно новий кластер бізнес-послуг, навпаки, почне поступово зміцнювати свої позиції в економіці (табл. 3).

Таблиця 3

Економічна характеристика кластерів Фінляндії [11]

Типи кластерів	Спеціалізація кластерів	Обсяг виробництва в 2000 р.	Зайнятість (чол.) в 2000 р.	Середньорічні темпи зростання у 2001–2015 рр., % (прогноз)	
				виробництво	зайнятість
Сильний кластер	**Лісовий**	8,1	68,2	2,4	–1,5
Напівсильний кластер	**Металургійний**	2,6	55,7	3,1	–0,6
	Енергетичний	3,0	36,4	3,3	–1,8
Потенційний кластер	**Інформаційний і телекомунікаційний**	11,2	163,5	8,12	–0,4
	Бізнес-послуги	6,6	157,7	3,3	2,8
	Машинобудівний	3,7	82,9	2,8	–0,2
Латентний кластер	**Харчовий**	2,0	44,0	1,4	–0,8
	Будівельний	8,4	179,9	2,3	1,1

Отже, для фінської кластеризації перспективними галузями є такі, як: лісова промисловість (об'єднує лісове господарство, механічну і хімічну деревообробку), металургія і металообробка (чорна та кольорова), паливно-енергетичний сектор, сектор інформаційних технологій та телекомунікацій, машинобудівна промисловість тощо. Зокрема, лісовий, інформаційний та телекомунікаційний кластери є найважливішими для економіки Фінляндії, оскільки вони формують значну частину ВВП країни та забезпечують основний обсяг експорту.

Основними функціями здійснення кластерної політики у Фінляндії є:

– формування підприємницьких мереж через кооперацію різних суб'єктів регіональної економіки;

– вдосконалення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств за допомогою програм перепідготовки кадрів.

У Фінляндії в межах проекту "Переваги Фінляндії" була розроблена й затверджена Національна промислова стратегія, яка дозволила здійснити перехід від макроекономічного регулювання до промислової і технологічної конкурентної політики, яка заснована на кластерному аналізі й сприянні формуванню кластерів. Ця стратегія містить у собі низку політик, зокрема: промислову, регіональну, науково-технологічну, освітню, діяльність з розвитку експорту.

Щодо Польщі, то слід зазначити, що успіхи країни на шляху трансформації своєї економіки значною мірою були досягнуті завдяки діяльності малих та середніх підприємств і початку в країні процесу кластеризації економіки. На даний час у Польщі налічується більше 2,5 млн. підприємств, 99,8% з яких – малі та середні підприємства, які надають роботу більш ніж 7 млн. людей (понад 2/3 усіх робочих місць) і забезпечують приблизно 50% польського ВНП, 50% експорту, а також 60% імпорту країни.

Інтерес до реалізації кластерних ініціатив та формування кластерів у Польщі постійно динамічно зростає. Так, з 2005 по 2009 р. більш ніж 50 кластерних ініціатив було розроблено та реалізовано в Польщі. Сьогодні деякі з них визнаються як сформовані інноваційні промислові кластери (табл. 4).

Таблиця 4

Діяльність основних кластерів у Польщі

Назва кластера	Регіон	Рік функціонування
Кластер металу	Подляський	2007
Кластер біоенергетики	Лодзьський	2007
Будгощиський промисловий кластер	Куявсько-Поморський	2007
Кластер Мультимедія та інформаційних систем		2006
Кластек EEI (енергетики, екології, інформації)	Долносласький	2006
Еду Кластер – Нові медія в освіті		2007
Інноваційний кластер – "Зелена кузня"	Підкарпатський	2008
Західнопомеранський ICT кластер	Західнопомеранський	2007
Кластер науки життя, Краків	Малопольський	2006
Кластер полотняних виробів	Подляський	2008
Регіональний кластер дерева Любліна – Lubelskie Drewno	Любельський	2006
Кластер медицини (Medycyna Polska)		2009
Кластер енергетики та використання енергії на мезо- і нано рівнях	Долносласький	2007
Side Кластер – Кластер будівництва з дерева	Полудньово-Західний	2007
Сілезький кластер дерева (Slasky Klaster Drzewny)	Полудньово-Західний	2006
Ternomax – Будівельний енергоефективний кластер	Полудньово-Західний	2008
Асоціація виробників компонентів з чавуну KOM-KAST	Підкарпатський	2006
Західнопомеранський хімічний кластер "Zielona Chemia"	Західнопоморський	2006
Велкопольський телеінформаційний кластер	Велкопольський	2008
Альтернативний кластер INFO	Центральний	2007

Примітка. Наведено за [12].

Великий крок у напрямку кластеризації економіки зробила й Австрія. Так, починаючи з 1998 року здійснювався поступовий розвиток кластерів у найважливіших галузях економіки, зокрема у Верхній Австрії: в автомобільній промисловості, хімічній промисловості, екологічній енергетиці, меблевій та деревообробній, харчовій промисловості, промисловості технологій охорони здоров'я та механотроніки (табл. 5). Крім того, у сферах роботи з персоналом дизайну та ЗМІ, логістики й екологічних технологій були сформовані міжгалузеві мережі.

Таблиця 5

Кластери Clusterland у Верхній Австрії [13]

Напрямки кластеризації	Партнери	Роки створення кластерів
Автомобілі	Виробники автомобілів; постачальники частин для автомобілів; виробники відповідних машин й механізмів; сервісні компанії	Липень 1998 р.
Пластик	Виробники та переробники пластику, механізмів, відливок та інструментів; постачальники послуг	Квітень 1999 р.
Меблі та дерев'яні конструкції	Виробники меблів та дерев'яних конструкцій, а також їхні субпостачальники та компанії, котрі пропонують особливі послуги	Січень 2000 р.
Технології охорони здоров'я	Компанії сектору медичних технологій та технологій реабілітації	Березень 2002 р.
Механотроніка	Компанії в галузі машинобудування та приладобудування; постачальники особливих технологій; сервісні компанії	Січень 2003 р.

Примітка. Наведено за [13].

За останні роки регіон Верхня Австрія вважається одним із найкращих у світі взірців розвитку кластерів та мереж завдяки розумінню уряду важливості підвищення інноваційної ефективності цілих галузей та секторів, а не окремих компаній. З огляду на це розвиток кластерів – суттєвий елемент комплексної та системної регіональної кластерної політики, основними цілями якої є:

– розвиток конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу компаній;

– надання особливої підтримки малим і середнім підприємствам;

– здійснення інновацій шляхом співпраці.

Так, починаючи з 1990-х років на національному і регіональному рівнях Австрії реалізовувалися різні ініціативи з розвитку та управління кластерами (табл. 6).

Таблиця 6

Ініціативи з розвитку та управління кластерами в Австрії

Назва програми	Основна мета програми
Програма LISA (Life Science Austria)	– успішний розвиток біології в Австрії; підвищення шансів Австрії в міжнародній конкуренції, надання пільг у сфері біотехнологій
Програма FIT-IT	– заохочення подальшого розвитку в сфері інформаційних технологій
Програма COMET (Competence Centres for Excellent Technologies)	– ініціювання та підтримка формування довгострокового партнерства між наукою та промисловістю у сфері досліджень високого рівня
Програма Go International	– підтримка інтернаціоналізації австрійської економіки на основі підготовки фахівців для ключових промислових підприємств та експортної співпраці

Примітка. Складено автором на основі [13; 14].

Висновки. Отже, в Україні на сьогоднішній день функціонує більше 20 кластерів, більшість з яких створено стихійно або за зарубіжним шаблоном без належного економіко-організаційного обґрунтування. До того ж на сьогодні не існує чіткої методики утворення кластерних структур у регіонах України. Незважаючи на позитивні тенденції розвитку кластерів в Україні, існує ряд проблем, пов'язаних з їхнім утворенням та функціонуванням: дефіцит бюджетних коштів, недоліки в законодавстві щодо створення та розвитку інноваційно-інвестиційного середовища, розвитку й фінансування науки та освіти в Україні. В той же час у світі відбувається переорієнтація економічних досліджень на регіональний рівень і пошук шляхів формування конкурентоспроможних регіонів, серед яких найбільш ефективним вважається кластерний підхід. Про це свідчить досвід більшості промислово розвинутих країн світу, в яких інноваційні кластери є ключовим елементом національних та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку на предмет виробництва конкурентоспроможної продукції, що сприяє технологічному поступу держави. Функціонування і розвиток кластерів у більшості країн світу забезпечуються за рахунок різних прямих та непрямих методів державної підтримки, які стимулюють регіональний розвиток через збільшення зайнятості, відрахувань у бюджети різних рівнів, підвищення рівня оплати праці, стійкості й конкурентоспроможності регіонального виробництва. Саме тому державна підтримка інноваційних кластерів у різних країнах світу здебільшого спрямована на активізацію науково-технічної діяльності кластерів шляхом: збільшення фінансування їх інноваційної діяльності; інтегрування наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи та сприяння міжнародному партнерству у сфері інноваційної діяльності; створення високотехнологічної конкурентоспроможної продукції; випуску продукції, що враховує кон'юнктуру світового ринку; створення умов для організації наукомісткої продукції. Саме тому уряду України для підвищення динаміки зростання техніко-економічних показників діяльності інноваційних кластерів необхідно запровадити пряме фінансове стимулювання та надання пільгових державних кредитів, фінансування базисних інновацій виробничого сектору, забезпечення інновацій у неринковому секторі, опираючись на досвід зарубіжних країн. Доцільно розробити державну програму організації та фінансового стимулювання інноваційних кластерів спільно із зацікавленими міністерствами для того, щоб забезпечити створення регіональних інноваційних мереж в Україні з використанням вітчизняного і закордонного досвіду, оскільки нинішні темпи їх створення не відповідають інтересам України.

Література

1. *Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 1 / А. Маршалл. – М., 1993.*
2. *Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Вильямс, 2002.– 496 с.*
3. *Розенфельд С. Внедрение кластеров в экономику : уч. пособ. / С. Розенфельд. – М. : Вильямс, 2000. – 418 с.*
4. *Пилипенко И. В. Кластерная политика в России / И. В. Пилипенко // Общество и экономика. – 2007. – № 8. – С. 28–64.*
5. *Соколенко С. І. Кластер дає шанс / С. І. Соколенко // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 18. – С. 5.*
6. *Feser E. J. Old and New Theories of Industry Clusters / E. J. Feser. – London, 1998.*
7. *Семенова Н. Н. Наука как фактор глобализации / Н. Н. Семенова // Наука в условиях глобализации. – М. : Логос, 2008.*
8. *Дранев Я. Н. Практика экономического развития территорий: опыт ЕС и России / Я. Н. Дранев. – М. : Сканрус, 2001.*

9. *Руднева П. С. Опыт создания структурных кластеров в развитых странах [Электронный ресурс] / П. С. Руднева // Экономика региона. – 2007. – № 18. – Ч. 2. – Режим доступа : http://journal.vlsu.ru.*
10. *Сорока Р. Ю. Механізм запуску стратегії організації регіональних кластерів / Р. Ю. Сорока. – Львів : ГУПРІ ЛОДА, 2008. – 39 с.*
11. *Hernesniemi H. Advantage Finland: The Future of Finnish Industries / H. Hernesniemi, M. Lammi, P. Yla-Antilla ; [editor P. Rouvinen]. – Helsinki, 2006. – 248 p.*
12. *Соколенко С. І. Динаміка кластеризації економіки Польщі: уроки для України [Електронний ресурс] / С. І. Соколенко // Європейський Союз. – Режим доступу : http://ucluster.org/sokolenko/2010/04/dinamika-klasterizacii-ekonomiki-polshhi-uroki-dlya-ukraïni/.*
13. *Towards world-class clusters in the European Union. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 9 p.*
14. *CMQ – Cluster manager qualification. – Austria : Ecoplus, 2009. – 31 p.*

References

1. *Marshall A. Principles of economics. V.1 / A. Marshall. – M., 1993.*
2. *Porter M. Competition / M. Porter. – Moscow : Williams, 2002. – 496 p.*
3. *Rosenfeld S. Implementation of clusters in the economy / S. Rosenfeld. – Moscow : Williams, 2000. – 418 p.*
4. *Pylypenko I. V. Cluster policy in Russia / I. V. Pylypenko // Society and Economy. – 2007. – № 8. – P. 28–64.*
5. *Sokolenko S. I. Cluster gives a chance / S. I. Sokoloenko // Governmental Kurier. – 2009. – № 18. – P. 5.*
6. *Feser E. J. Old and New Theories of Industry Clusters / E. J. Feser. – London, 1998.*
7. *Semenova N. N. Science as a factor globalization / N. N. Semenova // Science in the context of globalization. – Moscow : Logos, 2008.*
8. *Dranev Ya. N. The practice of economic development territories: the experience of the EU and Russia / Ya. N. Dranev. – M. : Skanrus, 2001.*
9. *Rudneva P. S. Experience formation of structural clusters in developed countries [Electronic resource] / P. S. Rudneva // The region's economy. – 2007. – № 18. – P. 2. – Mode of access : http://journal.vlsu.ru.*
10. *Soroka R. Yu. Mehanizm run strategy of regional clusters / R. Yu. Soroka. – Lviv : GUPRI LODA, 2008. – 39 p.*
11. *Hernesniemi H. Advantage Finland: The Future of Finnish Industries / H. Hernesniemi, M. Lammi, P. Yla-Antilla ; [editor P. Rouvinen]. – Helsinki, 2006. – 248 p.*
12. *Sokolenko S. I. Dynamics Clustering of the polish economy: lessons for Ukraine [Electronic resource] / S. I. Sokolenko // The European Union. – Mode of access : http://ucluster.org/sokolenko/2010/04/dinamika-klasterizacii-ekonomiki-polshhi-uroki-dlya-ukraïni/.*
13. *Towards world-class clusters in the European Union. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 9 p.*
14. *CMQ – Cluster manager qualification. – Austria : Ecoplus, 2009. – 31 p.*

Редакція отримала матеріал 20 березня 2014 р.